

1958-ban beszerzett, korszerű, kényelmes, mozgó munkáspiheő

Navratyl János kerületvezető-erdész ellenőrzí Schoffhauzer József fűrészkarbantartó dolgozót

a szükséges mennyiségű és minőségű szerszámot, azonban a munkaeszközök kihasználását már az Erdőgazdaságnak kell megszerveznie. Általánossá kell tenni a fűrészhasználatát, anélkül azonban, hogy az elért átlagos teljesítményben csökkenés állna be!

Az Erdészeti Dolgozók Országos Tanácskozásán (Budapest, 1958. november 28—29.) kifejtették, hogy célul kell kitűzni a munkabérek további javítását, s a munka termelékenységét további 8—9%-kal növelni kell. Úgy gondolom, hogy a negatív irányban közrejátszó körülmények (kisebb fatömeget adó állományok, rontott erdők termelése, a munkai igényesség) fokozódása ellenére ez — a megkezdett úton továbbhaladva — megoldható.

A rakodókon tárolt rönkanyag fertőzöttsége

GYÖRFI JÁNOS a biológiai tudományok doktora

1958 szeptember végén azt a megbízást kaptam az Országos Erdészeti Főigazgatóságtól, hogy a nyár végén beérkezett jelentések alapján vizsgáljam meg a budapesti fűrésztelepek rönkterén fellépett nagy arányú rovarkárosításokat és mondjak véleményt a rovarkárosítókról, mi okozta azok ily nagy arányú fellépését és mi módon védekezhetünk ellenük. A felhívásnak készséggel tettem eleget. Szeptember 30-án az Országos Erdészeti Főigazgatóság Faipari Főosztályán értekezletet tartottunk, összeállítottuk a programot és a bizottságot kijelölték.

A bizottság egyhangú véleménye szerint legnagyobb a kár a Hárosi Falemezműveknél, ezért első utunk október 1-én Budafokra vezetett. Amit itt a rönkterén láttunk, az elképesztő volt. A fenyő- és a lombrönkök felülete rovar-rágcsálékkal annyira tele volt, mintha fűrészporral hintették volna be az egyes rönköket. Egy egészséges rönköt sem találtunk az egész telepen. Legnagyobb kár az importfenyőt és a hazai tölgyet, csertölgyet, diót érte. A laboratóriumba beszállított rönkdarabokban a következő károsítókat találtam:

Fenyőből a *Tetropium castaneum* L., *Crioccephalus rusticus* L., *Acanthocinus aedilis* L. nevű cincérek, az *Ips typographus* L. és az *Ips sexdentatus* Boern. nevű szukat tenyésztettem ki.

Tölgy-, cser- és diórönkből a *Plagionotus arcuatus* L., *Cerambyx cerdo* L. nevű cincéreket és igen nagy mennyiségben *Xyleborus monographus* F. műszakilag káros szúfajt és a *Platypus cylindrus* F. törzsszút neveltem.

Természetesen az itt felsorolt rovarok csak a főkárosítók voltak, de ezeken kívül sok más faj is károsított. A továbbiakban még újabb károsítók előjövételét is várom a laboratóriumban elhelyezett költetőszekrényekben. A telepen a fertőzés veszélyessége a rajzás idejéig fokozódik — különösen a lombfafajoknál.

Október 2-án a Budapesti Funnér és Lemez műveket látogattuk meg. A károsítás itt is elég erős volt, bár a hárosi telepnek nyomába sem érhetett.

A kitenyészített károsítók a következők voltak:

Fenyőből az *Anobium striatum* Oliv. (*domesticum* Geoffr.) nevű kis kopogóbogarat, a *Tetropium castaneum* L., *Criocephalus rusticus* L., *Acanthocinus aedilis* L. nevű cincéreket és tömegesen az *Ips typographus* nevű szút neveltem.

Lombfákból a *Pyrrhidium sanguineum* L., *Plagionotus arcuatus* L. és a *Cerambyx cerdo* nevű cincéreket tölgyből és csertölgyből, *Leperisinus fraxini* Panz. nevű szút kőrisfából, *Xyleborus monographus* F.-et, a szarvastölgyszút igen nagy mennyiségben a tölgyből kaptam, a *Xyleborinus saezeni* Rtzb.-t pedig diórönkből neveltem.

Ezeken kívül nyárrönkön olyan nagy mennyiségben találtam a *Pholiota destruens* Fris. nevű gombát, amilyen mennyiséget sem azelőtt, sem azóta még nem láttam.

Október 3-án a Budapesti Fűrészek szolnoki telepére utaztunk, ahol a károk szintén nagyok voltak, különösen az importfenyőben. Mint érdekességet megjegyzem, hogy az itt tárolt hazai tölgy- és csertölgyrönköket a szúk nem támadták meg. Kitenyészített károsítók a következők voltak:

Fenyőből a *Tetropium castaneum* L., *Criocephalus rusticus* L. és a *Monochamus sartor* F. nevű cincéreket, az *Ips typographus* L. és *Ips sexdentatus* Boern. nevű szúkat tenyésztettem ki.

Lombfákból a *Plagionotus arcuatus* L. és a *Pyrrhidium sanguineum* L. nevű cincérek jöttek elő.

Október 8-án a Nyugatmagyarországi Fűrészek szombathelyi telepére utaztunk. A károsítás itt aránylag kicsi. Legnagyobb kárt a hazai tölgyben, csertölgyben észleltünk, ami a bizottságnak feltűnt. A rönkök a fűrészüzem vezetőjének bejelentése szerint a sárvári, szombathelyi, keszthelyi, északaljai és vértesi erdőgazdaságok területéről származtak. Itt a bizottság megállapította azt, hogy a tölgyben fellépő szúkárosítók elszaporodása az erdőgazdaságok területén kezdődött. Az említett erdőgazdaságokban a tölgy- és cser- rönkök sokáig az erdőn feküdtek és ez okozta a szúk fellépését. A rönköknek az erdőben túl sokáig való tárolására mutat az a tény is, hogy a rönköknek azon az oldalán, ahol azok a talajon levő alommal közvetlenül érintkeztek, a *Clitocybe mellea* Vahl. rhizomorfái jól láthatók voltak. A szombathelyi fűrészről laboratóriumba beszállított anyagból a következő károsítókat tenyésztettem ki:

Fenyőből *Sirex gigas* L.-t, *Pissodes piniphilus* Herbst.-et.

Lombfákból a *Cerambyx cerdo* L. nevű cincért, *Leperisinus fraxini* Panz. és a *Xyleborus monographus* F. nevű szúkat neveltem ki.

Október 9-én a Nyugatmagyarországi Fűrészek lenti telepét kerestük fel. A károsítás igen nagy mérvű volt, különösen az importfenyőben, de nagy volt a kár a hazai származású tölgyben és csertölgyben is. Ezen a telepen

nemcsak a Nyugatmagyarországi Fűrészek rönkanyagát tárolták, hanem közvetlenül mellette kétoldalt a zalaegerszegi erdőgazdaság lenti erdőszete faanyagának egy részét is ideszállították. A vizsgálatot természetesen ezekre is kiterjesztettük. A kitenyészített károsítók a következők voltak:

Fenyőből *Tetropium castaneum* L. nevű cincér, *Blastophagus piniperda* L., *Ips typographus* L. és *Ips sexdentatus* Boern. nevű szúk.

Lombfákból a *Cerambyx Cerdo* L., a *Pyrrhidium sanguineum* L. és a *Plagionotus arcuatus* L. nevű cincérek, valamint a *Xyleborus monographus* F., *Xyleborus dryographus* Rtzb. és a *Xyloterus lineatus* Oliv. nevű szúk jöttek elő.

A *Blastophagus piniperda* L. a zalaegerszegi erdőgazdaság rakodójára összegyűjtött és kéregben hagyott fenyő-tűzifából jött elő oly nagy mértékben, hogy a fenyő kérge olyan képet mutatott, mintha söréttel lóttek volna bele. Ugyancsak az erdőgazdaság rakodóján felhalmozott erdeifenyő rönkökből jött elő a *Xyloterus lineatus* Oliv. nevű műszakilag káros szű is. Az erdőgazdaság az erdeifenyő-törzsekből faragott épületfát állított elő, a törzseket azonban sokáig kéregben hagyta, későn kezdte azokat faragni és közben a szúk a le nem kéregzett erdeifenyő-rönkökben elszaporodtak.

Október 10-én a Délmagyarországi Fűrészek barcsi telepét vizsgáltuk meg. A kár az importfenyőben igen nagy volt, de érzékeny károsítást láttunk a hazai tölgy- és kőrisrönkökben is, amelyek a nagyvadi erdőgazdaság területéről származtak. Kitenyészített károsítók az alábbiak:

Fenyőből a *Tetropium castaneum* L. és a *Criocephalus rusticus* L. nevű cincéreket, az *Ips typographus* L., *Ips sexdentatus* Boern. és a *Blastophagus piniperda* L. nevű szúkat neveltem.

Lombfákból a *Xyleborus monographus* F., *Xyleborus dryographus* Rtzb. és a *Hylesinus crenatus* F. nevű szúk jöttek elő.

Visszafelé jövet megtekintettük a somogyszobi vasúti rakodót is, ahol a rakodóra frissen szállított tölgy- és cserrönkökben a károsítás elég nagy volt. Az észlelt károsítók a következők voltak: *Pyrrhidium sanguineum* L., *Plagionotus arcuatus* L. nevű cincérek és a *Xyleborus monographus* F. nevű tölgysszarvas szű károsítottak.

A rönkök még a téli vágásból származtak és csak október 10-e körül hozták be azokat a somogyszobi rakodóra, tehát közel egy évig az erdőn heverték kéregben.

Ugyancsak október 10-én tekintettük meg a kaszópusztai erdei rakodót is. A rakodón tölgy- és cserrönkök voltak elég nagy mennyiségben, de a rönkök annyira tele voltak szúrágással, hogy a rágcsálék úgy tűnt fel, mintha fűrészporral szórták volna azokat be. Itt a *Xyleborus monographus* F. és a *Xyleborus dryographus* Rtzb. szaporodtak el.

Október 16-án az Északmagyarországi Fűrészek ládi fűrészüzemét látogatta meg a bizottság. A károsodás itt is igen nagy volt. Különösen az importfenyőben, de a hazai tölgyrönkökben is sok károsító élt. A következő kártevőket figyeltem meg:

Fenyőben a *Tetropium castaneum* L., *Criocephalus rusticus* L. nevű cincéreket és a *Polygraphus polygraphus* L., *Ips typographus* L., *Ips sexdentatus* Boern. nevű szúkat.

Lombfákban a *Pyrrhidium sanguineum* L. nevű cincért, a *Xyleborus monographus* F. és *Xyleborus dryographus* Rtzb. nevű szúkat.

Mint feltűnőseget megemlítem, hogy a tölgyrönkökben oly erős volt a *Stereum frustulosum* Pers. nevű gomba támadása, hogy a megtámadott rön-

kök szijácsát teljesen befüllesztette. Ez a jel megint arra mutat, hogy a rönkök sokáig az erdőn hevertek.

Felnémet felé utazva a bizottság a Kelet- és Nyugatbükki állami erdőgazdaságok egy-egy rakodóján tárolt rönkök rovarkárosítóinak megvizsgálását is tervbe vette. Megállapította a bizottság, hogy az ott tárolt tölgy- és cser-rönkök kizárólag egy évnél régebbi döntésűek, alátétfák nélkül fekszenek a földön és a fentebb említett rovarkárosítók mind felismerhetők voltak bennük. Ennek alapján megállapítható, hogy a rovarok által megtámadott rönköket már az erdőből fertőzötten szállítják a fűrészüzemek területére.

Október 16-án vizsgáltuk meg az Északmagyarországi Fűrészek felnémeti üzemének rönkterét is, ahol csak lombfát vágnak fel. Az innen beküldött anyagból a következő károsítókat neveltem ki: *Bostrychus capucinus* L. nevű csuklyásbogarat, a *Pyrrhidium sanguineum* L. nevű cincért és a *Xyleborus monographus* F. nevű szút.

A rovarokon kívül igen nagy mennyiségben borította a tölgy- és cser-rönköket a *Stereum frustulosum* Pers. nevű gomba is. A bizottság azt is megállapította, hogy a bükki erdőgazdaságok két-három éves döntésű, akkor értékes vastag és hosszúságú tölgyrönköket küldtek be az említett fűrészüzemek rakodójára, amelyeket mind a szű, mind pedig a gomba erősen megtámadott.

Október 18-án a Budapesti Fűrészek budapesti üzemét néztem végig, ahol lombfa rönköket dolgoznak fel. A kár a hazai tölgyben és a csertölgyben igen nagy volt. Itt a következő károsítókat találtam: *Phymatodes testaceus* L., *Pyrrhidium sanguineum* L., *Plagionotus arcuatus* L. és *Xyleborus monographus* F.

Különösen a cincérkárosítók léptek fel erősen.

Október 27-én a Nehézipari Minisztérium alá tartozó Szénbányászati Tröszt tatabányai telepét vizsgáltam meg, ahol mintegy 40 000 m³ lucfenyő volt tárolva. Az itt tapasztalt károsítók a következők voltak: *Tetropium castaneum* L., *Criocephalus rusticus* L., *Monochamus sutor* L. és az *Acanthocinus aedilis* L. nevű cincérek.

A rönktereken fellépett károsítókat két csoportra oszthatjuk. Az első csoportba az importfenyő károsítóit soroljuk, a második csoportba pedig a hazai tölgy és csertölgy károsítóit tartoznak.

Az importfenyőben legnagyobb kárt a cincér-félék okozták, név szerint a *Tetropium castaneum* L., a *Criocephalus rusticus* L. és az *Acanthocinus aedilis* L.

A fenyő-félék kérge alatt élő szúk az ipari választékokban kárt nem okoztak, ellenben veszélyessé válhatnak a fűrésztelepek közelében levő olyan erdőgazdaságokra, ahol luc- és erdeifenyőt nevelnek, pl. Lenti, Barcs, Ládi fűrészek. Ezekre a fűrészekre nem lett volna szabad importfenyőt szállítani, vagy szállítás előtt a fenyőt le kellett volna kérgezni. Ugyanez áll a fenyő-félékben élő egyéb műszaki károsítókra is (cincérek). A fenyő-félékben fellépő károsítók ellen tehát csak úgy tudunk védekezni, ha a fenyőrönköket kitermelés után azonnal lekérgezzük. Feltehetné valaki azt a kérdést is, hogy miért nem kérgeztették le a beérkezett fenyőrönköket a fűrésztelepek? Erre vonatkozólag azt felelhetjük, hogy egyrészt a károsítók már bent éltek a kéreg alatt, illetve a fa belsejében, másrészt pedig az ott tárolt hatalmas tömegnek kézzel lekérgezése oly nagy munkát vett volna igénybe, amit a fűrésztelepek normális üzemeltetése nem bírt volna el. Itt mint érdekességet megjegyzem, hogy láttam a Szénbányászati Tröszt tatabányai telepén *Pauli*

István üzemvezetőhelyettes újítását, egy olyan kérgezőgépet, amelynek beszerzését a fűrészüzemek részére is ajánlom.

A hazai cser- és tölgyrönkök védelmére a rönkök mielőbbi feldolgozását javaslom, ne várják be az erdőgazdaságok azt, amíg a rönk az erdőn befülled, hanem idejekorán szállítsák ki az erdőből szellős rakodóra, hogy ott a rönk mielőbb kiszáradhasson és onnan úgy szállítsák a fűrésztelepekre, ahogyan a fűrészüzemek munkaterve azt megkívánja.

Természetesen nemcsak az erdőgazdaságokat érheti vád a rovarkárosítók nagymérvű elszaporodása miatt, hanem a fűrészüzemeket is. A baj legfőbb okát abban látom hogy a fűrészüzemek rönktere aránylag kicsi, a kis területen összegyülemlt nagytömegű rönköt nem tárolják szabályosan. Ez alatt azt értem, hogy a rönköket levegősen kellene tárolni, hézagos máglyákban, nem pedig olyan össze-vissza egymásra dobált állapotban, amilyenbe azok a vasúti kocsikból való kirakásuk folytán kerültek, hogy addig is száradhassanak, amíg feldolgozásuk megtörténik. A fűrészek kis kapacitása is egyik oka az anyagomlásnak. A fűrészek nem képesek feldolgozni a lőkészerűen beérkezett nagytömegű anyagot. Ezért ajánlatos volna fűrészzeink korszerűsítése, vagy néhány új fűrésztelep létesítése az olyan vidékeken, ahol túlnyomóan cser- és tölgyrönköt termelnek. Figyelmet kellene fordítani a fűrésztelepeknek arra is, hogy a tárolt rönköket a beérkezés sorrendjében vágják fel, továbbá gondoskodni kellene arról is, hogy a rönktereket tisztán tartásák. Legalább évente egyszer a hulladékot és a gyomokat takarítsák el.

Ha az elmondottakat megszívleljük, akkor a rönkterek rovarfertőzöttsége a minimumra csökken és ezzel népgazdaságunkat igen nagy anyagi károktól óvjuk meg.

Megjegyzés az akácmagnak vetéshez való előkészítésére

Az Erdő 1958. évi márciusi számában Tompa Károly rámutatott arra, hogy az akácmag keményhéjúsága az egyes minták között is nagyon különböző, és így a leghelyesebb forrázási módszert magának az erdészetnek kell elővizsgálatokkal kikísérleteznie. Gondolom, nem lesz érdektelen ezért, ha erre vonatkozó gyakorlati tapasztalataimat közreadom.

Az akácmag kétféle színben fordul elő: az egyik szürke, a másik fekete. Tapasztalatom szerint mindkettő csirázóképessége jó, csak a szürkének a héjában a csirázásgátló anyag kevésbé van kifejlődve, mint a feketéében. Erre a vetésre való előkészítés során, a forrázáskor, illetve áztatáskor figyelemmel kell lenni. Az előkészítés különbözősége miatt célszerű a kétféle magot már külön gyűjteni, meg kell nézni, hogy melyik fa milyen magot terem.

A világos színű mag áztatásához a vizet csak annyira melegítem fel, hogy az ujjam kibírja a víz hőfokát. Ezt reá öntöm a hordóban már előre elhelyezett magra és 12 óráig hagyom rajta. Ez után a vizet rostán át leöntöm róla és a magot további 10 órán át pihentetem a hordóban.

A sötét színű akácmagnak a forrázásához a vizet forráspontig melegítem fel, ráöntöm a hordóba helyezett magra és két percig rajta hagyom állandó keverés mellett. A két perc eltelte után a vizet hideg víz hozzáöntésével annyira hűtöm le, hogy a víz hőfokát az ujjam elbírja. Ebben hagyom azután állni 12 órán keresztül, majd leöntöm róla és ugyanúgy pihentetem, mint a világos színű magot.

Ha vegyes színű akácmagot kell vetésre előkészítenem, akkor a vizet suhogásig felmelegítem, reá öntöm a magra, de csak egy percig hagyom rajta keverés mellett, majd ugyanúgy lehűtöm és pihentetem, mint a sötét színű magot.

A szürke színű mag könnyebb csirázását a természetben is megfigyelhetjük. Ha a földre hullott hüvely kinyílik, a mag a földre hull és a tavasz folyamán felmelegedő talajon a szürke magok több napos esőzés után minden egyéb segítség nélkül kicsirázznak.

Szabó Ferenc erdész, Börzsönyirtás